

ARBETETS MUSEUM
Laxholmen
602 21 NORRKÖPING

YTTRANDE
2009-05-15

Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Betänkande av Kulturutredningen (SOU 2009:16)
(dnr Ku2009/241/KV)

Sammanfattning

Arbetets museum avstyrker helt förslaget med en myndighetsstruktur indelad i tre myndigheter/sfärer. Flera anledningar till vårt avstyrkande redovisas i nedanstående text men framförallt anser vi att utredarna grovt underskattat kostnaderna och konsekvenserna för kulturlivet i samband med en sådan genomgripande omorganisation samt missbedömt förutsättningarna för att en sådan omorganisation ska lyckas.

Vi ser mycket positivt på de fleråriga verksamhetskontrakt som föreslås i utredningen, men är mer tveksamma till det sätt uppdragsmodellen beskrivs i betänkandet. Enligt beskrivningen skulle styrningen snarare bli större än idag, det vill säga tvärt emot vad utredningen säger sig vilja åstadkomma (se nedan).

Vi vill också lyfta fram ett kärnproblem, den så kallade pris- och löneomräkningen som innebär att kulturinstitutionerna inte får full kostnadstäckning för sina kostnadsökningar. På sikt är detta en helt omöjlig situation att hantera. Verksamheten är underfinansierad och det kommer vartefter att bli omöjligt att fullfölja uppdragen. Det enda rimliga är att den nya kulturpolitiken återställer full kostnadstäckning för löne- och hyreshöjningar.

Vidare anser vi att utredningens förslag att ta bort det kulturpolitiska målet att kulturen ska "motverka kommersialismens negativa verkningar" mycket anmärkningsvärt i en tid då det mesta styrs av kommersialism (se nedan). I dagsläget borde man istället trycka på kulturens betydelse i sig och snarare skärpa det kulturpolitiska målet att kulturen ska vara en arena för bred, nyanserad och mångfacetterad samhällskritisk diskussion och debatt – oberoende av kommersialism. Vi avstyrker också förslaget att avskaffa Statens kulturråds stöd till Kultur i arbetslivet (KIA) då detta stöd har möjliggjort kulturell förnyelse utanför de etablerade kulturinstitutionerna och goda satsningar på kultur för grupper som sällan nås av det etablerade kulturlivet.

De tre myndigheterna/sfärerna

Arbetets museum avstyrker förslaget att inrätta de tre nya myndigheter som beskrivs i utredningens del 3 ("Kulturpolitikens arkitektur") av både ekonomiska och administrativa skäl. Ibland finns det säkert anledningar att slå ihop institutioner och ändra uppdrag, men att genomföra så omfattande förändringar som föreslås i utredningen utan att räkna med stora kostnader och konsekvenser för kulturlivet under många år, är orimligt.

Utredningen önskar slå samman 24 myndigheter till tre sfärer och därmed bryta upp fungerande institutioner. Huvudmotivet är att kulturdepartementet upplever svårigheter med att hålla kontakt med 24 myndighetschefer. Det kan ju vara ett bärande argument ur ett snävt departementsperspektiv, men borde kunna åtgärdas med en mindre personalförstärkning. Man räknar också med administrativa vinster på sikt. Det är inte okänt för någon att

sammanslagningar och stora organisationsförändringar kräver tid och stora initiala resurser. Det kommer troligtvis att dröja många år innan kulturlivet har hämtat sig från den föreslagna förvaltningsreformen och återfår sin kreativitet och arbetsglädje. De mindre enheterna försvinner och därmed mycket av kontakten med och kunskapen om den verksamhet som de representerar. Kulturinstitutionernas arbete utanför de egna murarna måste enligt vår mening prioriteras. Detta kräver stor frihet också i byråkratisk mening, då lusten att improvisera och förmågan att problematisera minskas radikalt om man föses samman i stora fållor. Man kan också ställa sig frågan hur effektiva stora byråkratier är. Å ena sidan menar man i utredningen att tillfälliga nätverk får större betydelse i framtiden, å andra sidan förslår man att den statliga kulturen ska centraliseras till tre myndigheter. Enligt vår mening är detta något motsägelsefullt. Fungerande kulturinstitutioner kräver frihet under ansvar.

Kärnproblemet är emellertid inte myndighetsstrukturen utan den så kallade pris- och löneomräkningen som innebär att kulturinstitutionerna inte får full kostnadstäckning för sina kostnadsökningar. Personal- och lokalkostnader är de kostnader som dominerar och dessa är ofta svåra att påverka. Resultatet blir att anslagen räcker till mindre och mindre, vilket har orsakat att det idag råder en stor obalans mellan kulturinstitutionernas uppdrag och finansieringen. På sikt är detta en helt omöjlig situation att hantera. Verksamheten är underfinansierad och det kommer vartefter att bli omöjligt att fullfölja uppdraget. Den nya kulturpolitiken bör återställa full kostnadstäckning för löne- och hyreshöjningar.

Vi ser också stora problem med den inte alls självklara uppdelningen i tre sfärer, så som den föreslagna myndighetsstrukturen beskrivs i utredningen. Den uppdelning som föreslås är godtycklig och delar upp verksamheter på ett sätt som inte motsvaras i praktiken. Enligt förslaget ska arkiv och bibliotek sortera under myndigheten "Arkiv, bibliotek och språk" medan museerna ska förvaltas av myndigheten/sfären "Samtid, historia och livsmiljö", där även en museikoordinator ska placeras enligt förslag i utredningen Kraftsamling (SOU 2009:15). I praktiken ryms dock såväl arkiv som bibliotek inom ramen för stora delar av museisektorns verksamheter och om olika delar av samma verksamhet ska sortera under olika myndigheter befarar vi stora problem i ABM-arbetet.

Däremot ser vi mycket positivt på utredningens förslag att låta verksamhetskontrakten bli fleråriga (del 3, s 152ff). Vi instämmer helt i att detta skulle skapa förutsättningar för en större långsiktighet och mer effektiv planering i verksamheten och i budgetarbetet. Däremot är vi mer tveksamma till hur uppdragsmodellen beskrivs i utredningen. Samtidigt som man ser behov av "begränsningar av styrningen av institutionerna genom särskilda uppdrag eller specificerade återredovisningskrav i regleringsbrev", vill man att större tonvikt läggs vid att institutionerna får i uppdrag att "redovisa strategier, handlings- och utvecklingsplaner" som "regeringen kan ta ställning till och återföra till institutionerna i form av uppdrag" (del 3, sid. 151). Denna beskrivning tyder snarare på en ökad styrning, fram för allt detaljstyrning, än vad som är fallet i dagsläget.

De kulturpolitiska målen

Utredningen föreslår att de kulturpolitiska målen omformuleras och att målet: "Att främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar", helt tas bort. Att i dag, då kommersialismen totalt dominerar vårt samhälle, förneka att kulturen behövs för att motverka kommersialismens negativa verkningar är oförståeligt. Stödet till det offentliga kulturlivet är ett viktigt värn mot den likriktning som marknaden skapar, så som det uttrycktes i 1974 års kulturpolitiska mål, kulturen skulle vara "en dynamisk, utmanande kraft i samhället". Kulturen har ett värde i sig

och ska kunna stå för samhällskritiska perspektiv, inte bara vara en del av upplevelseindustrin. Utredningen önskar också att fler kulturutövare får möjlighet att bli företagare och entreprenörer – vilket de redan är.

Den typ av stora och genomgripande förändringar som föreslås i utredningen måste vara väl genomarbetade och föregås av en lång tids förankring. Det räcker inte med ett och ett halvt års utredningsarbete och tre månaders remisstid. Dessutom måste det finnas en fundamental politisk enighet kring förändringen för att den ska bli lyckad. Styrkan i den tidigare kulturpolitiken har varit den parlamentariska enigheten. Den nya utredningens arbetsätt och resultat borgar inte för någon samsyn, snarare upplevs den som ett debattinlägg.

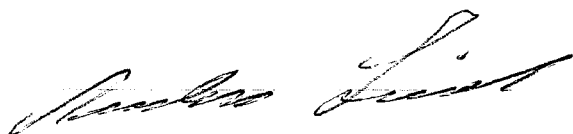
Stödet till Kultur i arbetslivet (KIA)

Arbetets museum finner det anmärkningsvärt att utredningen vill avskaffa Kultur i arbetslivet genom att omvandla det till ett bidrag för projekt som syftar till att vidga arbetsmarknaden för konstnärer. Det sistnämnda behövs säkerligen men vi avstyrker helt förslaget att avhjälpa detta behov genom att avskaffa Kultur i arbetslivet (KIA). KIA är idag det enda stöd som genom att flytta ut kulturprojekt till människors arbetsplatser tydligt syftar till att nå nya grupper och göra kulturen betydelsefull i människors vardag. KIA har stött många lyckade projekt som ökat kulturens betydelse för en stor grupp människor som inte har för vana att besöka de etablerade kulturinstitutionerna, och har därmed varit en viktig åtgärd för att bredda deltagandet i kulturlivet. Ett avskaffande av detta stöd går tväremot ambitionen att bredda och förnya kulturen och nå nya grupper, och skulle i praktiken innebära att det enda stöd som direkt syftar till att demokratisera kulturlivet försvinner. Arbetets museum avstyrker kraftfullt förslaget att avskaffa KIA.

Genomförande och konsekvensanalys

Eftersom avsnitt 20 helt saknar konsekvensberäkningar och ekonomiska beräkningar kan vi inte kommentera avsnittet.

I detta ärende har museidirektör Anders Lindh beslutat, efter föredragande av Sofia Seifarth, Niklas Cserhalmi och Maud Fjellman.

Anders Lindh
Museidirektör